

ĐẠI HỌC QUỐC GIA HÀ NỘI
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KHOA HỌC XÃ HỘI VÀ NHÂN VĂN

PHAN THỊ LAN
(Thích Đàm Lan)

ĐẠO ĐỨC PHẬT GIÁO ĐỐI VỚI VĂN HÓA ĐẠO ĐỨC
NGƯỜI DÂN QUẬN LONG BIÊN, HÀ NỘI

LUẬN ÁN TIẾN SĨ TÔN GIÁO HỌC

Hà Nội - 2016

ĐẠI HỌC QUỐC GIA HÀ NỘI
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KHOA HỌC XÃ HỘI VÀ NHÂN VĂN

PHAN THỊ LAN
(Thích Đàm Lan)

**ĐẠO ĐỨC PHẬT GIÁO ĐỐI VỚI VĂN HÓA ĐẠO ĐỨC
NGƯỜI DÂN QUẬN LONG BIÊN, HÀ NỘI**

Chuyên ngành: Tôn giáo học
Mã số: 62.22.90.01

LUẬN ÁN TIẾN SĨ TÔN GIÁO HỌC

Chủ tịch hội đồng:

Người hướng dẫn khoa học:

GS.TS. Hoàng Chí Bảo

GS.TS. Nguyễn Hữu Vui

Hà Nội - 2016

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các kết quả điều tra trong luận án là trung thực, có nguồn gốc rõ ràng. Những kết luận khoa học của luận án chưa từng được công bố trên bất kỳ công trình nào khác.

Tác giả luận án

Phan Thị Lan
(Thích Đàm Lan)

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU	4
Chương 1. TỔNG QUAN TÀI LIỆU, CƠ SỞ LÝ THUYẾT VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU	Error! Bookmark not defined.
1.1. Tổng quan nghiên cứu về đạo đức Phật giáo đối với văn hóa đạo đức của người dân	Error! Bookmark not defined.
1.1.1. Các tác phẩm nghiên cứu về đạo đức, đạo đức Phật giáo	Error! Bookmark not defined.
1.1.2. Các tác phẩm nghiên cứu về văn hóa đạo đức	Error! Bookmark not defined.
1.1.3. Đánh giá chung.....	Error! Bookmark not defined.
1.2. Cơ sở lý thuyết và phương pháp nghiên cứu	Error! Bookmark not defined.
1.2.1. Cơ sở lý thuyết.....	Error! Bookmark not defined.
1.2.2. Phương pháp nghiên cứu:	Error! Bookmark not defined.
1.3. Các khái niệm cơ bản sử dụng trong luận án	Error! Bookmark not defined.
Chương 2. NỘI DUNG CƠ BẢN CỦA ĐẠO ĐỨC PHẬT GIÁO VÀ VĂN HÓA ĐẠO ĐỨC NGƯỜI DÂN QUẬN LONG BIÊN, HÀ NỘI	Error! Bookmark not defined.
2.1. Nội dung cơ bản của đạo đức Phật giáo	Error! Bookmark not defined.
2.1.1. Đạo đức trong nhân sinh quan Phật giáo	Error! Bookmark not defined.
2.1.2. Các giá trị, chuẩn mực trong đạo đức Phật giáo	Error! Bookmark not defined.
2.2. Nội dung cơ bản của văn hóa đạo đức người dân Quận Long Biên, Hà Nội	Error! Bookmark not defined.
2.2.1. Đặc điểm về địa, kinh tế, văn hóa xã hội quận Long Biên, Hà Nội	Error! Bookmark not defined.

2.2.2. Văn hóa đạo đức người dân quận Long Biên, Hà Nội**Error! Bookmark not defined.**

Tiểu kết chương 2.....Error! Bookmark not defined.

Chương 3. VAI TRÒ ĐẠO ĐỨC PHẬT GIÁO ĐỐI VỚI VĂN HÓA ĐẠO ĐỨC NGƯỜI DÂN QUẬN LONG BIÊN, HÀ NỘIError! Bookmark not defined.

3.1. Vai trò đạo đức Phật giáo đối với văn hóa đạo đức người dân quận Long Biên, Hà Nội thể hiện qua hành vi đạo đức của giới tu sĩ Phật giáoError! Bookmark not defined.

3.1.1. Vai trò đạo đức Phật giáo đối với văn hóa đạo đức người dân quận Long Biên, Hà Nội thể hiện qua hành vi đạo đức của giới tu sĩ Phật giáo trong mối quan hệ với tín đồ Phật tử tại chùa**Error! Bookmark not defined.**

3.1.2. Vai trò đạo đức Phật giáo ^{ở các chùa} văn hóa đạo đức người dân quận Long Biên, Hà Nội thể hiện qua hành vi đạo đức của giới tu sĩ Phật giáo trong mối quan hệ với xã hội hiện đại **Error! Bookmark not defined.**

3.2. Vai trò đạo đức Phật giáo đối với văn hóa đạo đức người dân quận Long Biên, Hà Nội thể hiện qua hành vi đạo đức của tín đồ Phật tử tại gia.....Error! Bookmark not defined.

3.2.1. Vai trò đạo đức Phật giáo đối với văn hóa đạo đức người dân quận Long Biên, Hà Nội thể hiện qua hành vi đạo đức của tín đồ Phật tử tại gia trong mối quan hệ với gia đình truyền thống**Error! Bookmark not defined.**

3.2.2. Vai trò đạo đức Phật giáo đối với văn hóa đạo đức người dân quận Long Biên, Hà Nội thể hiện qua hành vi đạo đức của tín đồ Phật tử tại gia trong mối quan hệ với xã hội hiện đại.....**Error! Bookmark not defined.**

Tiểu kết chương 3.....Error! Bookmark not defined.

Chương 4. XU HƯỚNG VẬN ĐỘNG CỦA ĐẠO ĐỨC PHẬT GIÁO ĐỐI VỚI XÃ HỘI VIỆT NAM TRONG NHỮNG NĂM TỚI: GIẢI PHÁP VÀ KIẾN NGHỊ.....Error! Bookmark not defined.

4.1. Cơ sở dự báo và xu hướng vận động chủ yếu của đạo đức Phật giáo đối với xã hội Việt Nam trong những năm tớiError! Bookmark not defined.

4.1.1. Những cơ sở cho việc dự báo xu hướngError! Bookmark not defined.

4.1.2. Xu hướng vận động chủ yếu của đạo đức Phật giáo tại quận Long Biên trong những năm tớiError! Bookmark not defined.

4.2. Một số giải pháp và kiến nghị nhằm phát huy những giá trị đạo đức Phật giáo trong thời gian tới.....Error! Bookmark not defined.

4.2.1. Một số giải pháp nhằm phát huy giá trị đạo đức Phật giáo trong thời gian tới.....Error! Bookmark not defined.

4.2.2. Một số kiến nghị nhằm phát huy giá trị đạo đức Phật giáo trong thời gian tới.....Error! Bookmark not defined.

Tiểu kết chương 4.....Error! Bookmark not defined.

KẾT LUẬN.....156

DANH MỤC CÔNG TRÌNH KHOA HỌC CỦA TÁC GIẢ LIÊN QUAN ĐẾN LUẬN ÁN 10

TÀI LIỆU THAM KHẢO..... 11

PHỤ LỤC

DANH MỤC KÝ HIỆU VÀ CHỮ VIẾT TẮT

Viết tắt

Nghĩa

CNH - HĐH

Công nghiệp hóa - Hiện đại hóa

TCH

Toàn cầu hóa

ĐTH

Đô thị hóa

XHCN

Xã hội chủ nghĩa

GHPG

Giáo hội Phật giáo

GHPGVN

Giáo hội Phật giáo Việt Nam

MỞ ĐẦU

1. Tính cấp thiết của đề tài luận án

Nghiên cứu văn hóa đạo đức nói chung và văn hóa đạo đức Phật giáo nói riêng có vai trò hết sức quan trọng về lý luận và thực tiễn.

Về lý luận, văn hóa đạo đức là lĩnh vực then chốt của văn hóa tinh thần xã hội; là nền tảng tinh thần xã hội. Một xã hội sẽ bị suy yếu và sụp đổ nếu không có một nền tảng tinh thần vững chắc. Mặt khác, văn hóa đạo đức thể hiện trình độ và tính chất nhân văn của nền văn hóa tinh thần ở mỗi cộng đồng, mỗi thời đại khác nhau.

Về thực tiễn, sự nghiệp công nghiệp hóa - hiện đại hóa (CNH - HĐH) và đô thị hóa (ĐTH) mà chúng ta đang tiến hành hơn 20 năm qua cũng đặt ra nhiều vấn đề cấp thiết, cần phải nghiên cứu về văn hóa đạo đức:

Thứ nhất, đất nước ta tiến hành CNH - HĐH và ĐTH trên nền tảng một nước nông nghiệp lạc hậu, hiện nay nông dân vẫn chiếm đại đa số (khoảng 70% dân số). Đi đôi với việc chuyển đổi cơ cấu kinh tế - xã hội, trên lĩnh vực văn hóa, chúng ta phải chuyển đổi nền văn hóa đạo đức xã hội truyền thống nông dân - nông nghiệp - nông thôn sang nền văn hóa đạo đức của xã hội CNH - HĐH; chuyển đổi nền văn hóa đạo đức của thời kỳ tập trung, bao cấp, kế hoạch hóa sang nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa, tự hạch toán kinh tế [Xem 36, tr. 7].

Thứ hai, công cuộc CNH - HĐH của các nước châu Á và Việt Nam đang tiến hành theo con đường “đi tắt, rút ngắn”, một mặt đã tạo đà cho sự tăng trưởng vượt bậc của nền kinh tế, nâng cao đời sống cho người dân, tạo sự năng động cho các cá nhân. Song, mặt trái của đô thị hóa “nóng” và kinh tế thị trường, cũng đã làm nảy sinh những bất cập. Đặc biệt là, sự lệch chuẩn đạo đức ở một bộ phận người dân.

Thứ ba, sự nghiệp xây dựng đất nước Việt Nam Xã hội Chủ nghĩa (XHCH) đòi hỏi, nuôi dưỡng, giáo dục, rèn luyện *những con người mới có nhân cách đạo đức*, nhất là xây dựng đội ngũ thanh, thiếu niên trở thành con người có tri thức, có đạo đức (vừa hồng, vừa chuyên).

Thứ tư, nghiên cứu đạo đức Phật giáo là một vấn đề hết sức quan trọng. Các nhà nghiên cứu đã chỉ ra rằng, tín ngưỡng truyền thống là yếu tố hình thành nên bản sắc văn hóa của mỗi dân tộc. Tuy nhiên, tôn giáo cũng là yếu tố góp phần không nhỏ vào sự hình thành bản sắc văn hóa của mỗi quốc gia. Do du nhập và tồn tại lâu đời nên Phật giáo ảnh hưởng sâu sắc đến đời sống văn hóa vật chất và tinh thần của người Việt Nam trên mọi phương diện chính trị, xã hội, văn hóa, đặc biệt là *đạo đức*.

Đạo đức Phật giáo bao gồm giá trị đạo đức, ý thức đạo đức, hành vi đạo đức, quan hệ đạo đức, cùng toàn bộ các phương tiện, thiết chế truyền bá và giáo dục đạo đức của Phật giáo trong xã hội. Ngoài ra, đạo đức Phật giáo còn có các yếu tố khác như phong tục tập quán, lễ nghi... của Phật giáo.

Đạo đức Phật giáo được bảo lưu như một lối sống, nếp sống, một thói quen suy nghĩ, giao tiếp và hòa nhập vào nền văn hóa của dân tộc trong đó có quận Long Biên Hà Nội. Những *nguyên tắc, giá trị, chuẩn mực* của Phật giáo như Ngũ giới, Thập thiện, Lục hòa, Lục độ..., nhằm hướng tới loại bỏ những điều ác; thực hiện các điều thiện, điều lành; giữ ý thanh tịnh bằng cách đoạn tuyệt với mọi thứ ô nhiễm. *Hành vi đạo đức* Phật giáo đóng vai trò quan trọng nhằm tiến tới thực hiện nó trong đời sống xã hội. Phật giáo khuyên người ta tu tập, phát huy tiềm năng, nội lực của mỗi cá nhân, vượt qua khó khăn, thử thách để xây dựng một cuộc sống hạnh phúc, bình an cho mọi người.

Trong điều kiện đất nước CNH - HĐH và toàn cầu hóa (TCH), nhiều tư tưởng của Phật giáo vẫn còn giữ nguyên giá trị. Tư tưởng *nhân ái, cứu nhân độ thế, vị tha* của Phật giáo có tác dụng bồi đắp, làm phong phú thêm đạo lý

của người Việt Nam là lòng nhân từ, thương người như thể thương thân; *tu tưởng, hy xả* là liều thuốc làm trong sáng đời sống tinh thần, đời sống tâm linh của Phật tử Việt Nam, trước áp lực của quá trình CNH - HĐH, ĐTH dồn dập và cạnh tranh khốc liệt của lợi nhuận; tư tưởng *khoan dung, hòa bình, khuyến thiện, ngừa ác*, có tác dụng thức tỉnh lương tri con người, làm cho con người được sống trong hòa bình, yêu thương, chủ động phòng ngừa cái ác và hiểm họa chiến tranh hủy diệt bằng hạt nhân, khủng bố quốc tế và xung đột tôn giáo [Xem 5].

Những năm gần đây, đạo đức Phật giáo có điều kiện thâm sâu hơn vào trong quần chúng nhân dân khi Phật giáo tham gia “nhập thế”. Các nhà sư tích cực tham gia vào những hoạt động xã hội, đạo đức, y tế, giáo dục... của cộng đồng; phòng chống tội phạm, tệ nạn xã hội, vận động quần chúng tham gia vào các công tác xóa đói giảm nghèo, đền ơn đáp nghĩa, xây dựng chùa chiền với nhiều tỉ đồng, cùng các hoạt động từ thiện và sinh hoạt văn hóa khác... Qua đó cho thấy, Phật giáo đã và đang góp phần thiết thực vào sự nghiệp xây dựng đất nước, xây dựng con người mới, bảo tồn văn hóa dân tộc.

Trước yêu cầu đòi hỏi của sự nghiệp xây dựng đất nước và trước thực trạng nền đạo đức của nước ta đang có những bất cập như vừa nêu trên, đã đặt ra sự *cấp thiết* cần tiếp tục nghiên cứu những giá trị tinh thần của Phật giáo trong sự nghiệp xây dựng và bảo vệ đất nước hiện nay, đặc biệt là *đạo đức Phật giáo đối với người dân*.

Điều này càng có ý nghĩa hơn khi trên thực tế, còn thiếu vắng các công trình nghiên cứu về đạo đức Phật giáo dưới góc độ tôn giáo (trong đó đề cập đến thực hành tôn giáo ở những địa bàn cụ thể).

Hơn nữa là một người tu hành, với hơn 40 năm gắn bó với ngôi chùa Bồ Đề và mảnh đất Long Biên, tôi đã tận mắt chứng kiến những đổi thay của mảnh đất này, cũng đã đồng hành cùng nhân dân nơi đây trải qua biết bao

thăng trầm của lịch sử, tôi thật sự có những hiểu biết và tình cảm sâu sắc với mảnh đất và con người Long Biên. Tôi nhận thấy vùng đất này hội tụ đủ những điều kiện điển hình cho nghiên cứu. Và cũng mong muốn nghiên cứu của mình sẽ góp phần thiết thực hữu ích cho đời sống nhân dân quận Long Biên.

Xuất phát từ những lý do trên, chúng tôi chọn đề tài “**Đạo đức Phật giáo đối với văn hóa đạo đức người dân quận Long Biên, Hà Nội**” làm đề tài Luận án tiến sĩ.

2. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu của luận án

Mục đích nghiên cứu: Trên cơ sở làm rõ về văn hóa, văn hóa đạo đức, đạo đức Phật giáo; phân tích và làm sáng tỏ vai trò của đạo đức Phật giáo đối với văn hóa đạo đức của người dân quận Long Biên, Hà Nội. Từ đó, dự báo xu hướng phát triển của đạo đức Phật giáo, đề xuất những giải pháp, kiến nghị nhằm phát huy giá trị đạo đức Phật giáo ở quận Long Biên trong những năm tới.

Nhiệm vụ nghiên cứu: Để thực hiện mục đích trên, luận án có nhiệm vụ:

- Khái quát nội dung lý luận của đạo đức Phật giáo và văn hóa đạo đức người dân quận Long Biên, Hà Nội.

- Phân tích rõ vai trò của đạo đức Phật giáo đối với văn hóa đạo đức của người dân quận Long Biên, Hà Nội thể hiện qua hành vi đạo đức của giới tu sĩ Phật giáo và hành vi đạo đức của tín đồ Phật tử tại gia.

- Trên cơ sở các kết quả nghiên cứu, luận án dự báo về xu hướng vận động của đạo đức Phật giáo ở quận Long Biên trong những năm tới, từ đó đưa ra giải pháp, kiến nghị nhằm phát huy mặt tích cực các giá trị đạo đức Phật giáo người dân quận Long Biên, Hà Nội nói riêng, người dân trong xã hội Việt Nam nói chung.

3. Đối tượng, phạm vi và địa bàn nghiên cứu của luận án

- *Đối tượng nghiên cứu:* đạo đức Phật giáo và văn hóa đạo đức người dân quận Long Biên, Hà Nội.

- *Phạm vi nghiên cứu:*

+ *Về không gian:* Luận án nghiên cứu về đạo đức Phật giáo (Phật giáo Bắc Tông), trong đó có việc thực hành đạo đức tại địa bàn quận Long Biên, Hà Nội. Luận án chọn 2 phường cụ thể để nghiên cứu. Đó là phường Bồ Đề và Phường Ngọc Thụy, quận Long Biên. Đặc biệt, địa bàn phường Bồ Đề, nơi có chùa Bồ Đề là nơi tác giả trụ trì, sẽ đặc biệt được chú ý tiến hành nghiên cứu sâu.

+ *Về thời gian nghiên cứu:* Luận án phân tích, đánh giá ảnh hưởng của đạo đức Phật giáo trong đời sống văn hóa đạo đức của người dân tại quận Long Biên, Hà Nội giai đoạn từ năm 1990 đến nay, bởi năm 1990 với sự ra đời của nghị quyết 24 của Bộ Chính trị đã mở đầu thời kỳ đổi mới về công tác tôn giáo.

+ Luận án nghiên cứu chủ yếu dưới góc độ: Vai trò đạo đức Phật giáo với văn hóa đạo đức người dân, nên chủ yếu đề cập đến những mặt tích cực của đạo đức Phật giáo đóng góp cho văn hóa đạo đức người dân, theo nghĩa hiểu vai trò là kết quả của chức năng xã hội mà Phật giáo đã thực hiện.

4. Đóng góp của luận án

- *Về lý luận:*

+ Luận án góp phần vào việc làm sáng tỏ mối quan hệ giữa các yếu tố trong kiến trúc thượng tầng: đạo đức Phật giáo và đạo đức người dân; mối quan hệ giữa ý thức xã hội và tồn tại xã hội, đặc biệt là sự tác động ngược trở lại của ý thức (đạo đức) đến tồn tại (thông qua hoạt động thực tiễn) của con người.

+ Luận án góp phần vào việc định hình, xây dựng đạo đức con người mới trong điều kiện xã hội mới - một xã hội hiện đại, văn minh.

- *Về thực tiễn:*

Luận án có thể làm tài liệu tham khảo cho công tác nghiên cứu và giảng dạy về tôn giáo, tôn giáo và văn hóa nói chung; Phật giáo, Phật giáo và văn hóa Việt Nam nói riêng; cho việc hoạch định chính sách đối với tôn giáo của Đảng và Nhà nước.

5. Nguồn tài liệu của luận án

- Tài liệu chính của luận án là những tác phẩm, bài viết nghiên cứu về văn hóa đạo đức Phật giáo; các tư liệu điền dã, gồm phỏng vấn sâu, điều tra hồi cố, các ghi chép quan sát, tham dự...

- Các báo cáo tổng kết, số liệu thống kê của cấp ủy, chính quyền và các ban ngành đoàn thể ở các địa phương được khảo sát.

- Luận án kế thừa những kết quả nghiên cứu trong nước và ngoài nước về vấn đề đạo đức, đạo đức Phật giáo; văn hóa đạo đức nói chung và đời sống văn hóa đạo đức người dân quận Long Biên, Hà Nội hiện nay nói riêng.

6. Bố cục của luận án

Ngoài phần Mở đầu, Kết luận, Tài liệu tham khảo và Phục lục, nội dung chính của luận gồm 4 chương, 9 tiết.

DANH MỤC CÔNG TRÌNH KHOA HỌC CỦA TÁC GIẢ LIÊN QUAN ĐẾN LUẬN ÁN

1. Phan Thị Lan (2010), "Tư tưởng đạo đức trong nhân sinh quan Phật giáo", *Tạp chí Nghiên cứu Tôn giáo* (12), tr. 22-29.
2. Phan Thị Lan (2015), "Phật giáo với việc phát huy giá trị đạo đức ở quận Long Biên hiện nay", *Tạp chí Nghiên cứu Tôn giáo* (08), tr. 102-113.
3. Phan Thị Lan (2015), "Tác động của Phật giáo trong xây dựng lối sống của người dân tại Hà Nội (Nghiên cứu trường hợp phường Bồ Đề và Ngọc Thụy, quận Long Biên, Hà Nội)", *Tạp chí Nghiên cứu Tôn giáo* (10), tr. 64-77.
4. Phan Thị Lan (2015), "Ảnh hưởng của Phật giáo đến đời sống văn hóa đạo đức của người dân quận Long Biên, Hà Nội hiện nay", *Tạp chí Cộng Sản*, [Http://www.tapchicongsan.org.vn](http://www.tapchicongsan.org.vn).
5. Phan Thị Lan (2016), "Giá trị và chuẩn mực của văn hóa đạo đức Phật giáo", *Tạp chí Khoa học xã hội Việt Nam* (3), tr. 49-55.
6. Phan Thị Lan (2016), "Thực hành đời sống văn hóa của người dân quận Long Biên dưới ảnh hưởng của đạo đức Phật giáo", *Tạp chí Nghiên cứu Đông Nam Á* (1), tr. 69-77.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. A. I. Ácnônđốp (1981), *Cơ sở lý luận văn hóa Mác - Lênin*, Nxb Văn hóa, Hà Nội.
2. Đào Duy Anh (2002), *Việt Nam văn hóa sử cương*, Nxb Văn hóa - Thông tin, Hà Nội.
3. Ngô Thị Lan Anh (2008), “Ảnh hưởng “tâm”, trong Phật giáo đối với văn hóa tinh thần của người Việt Nam hiện nay”, *Tạp chí Nghiên cứu Tôn giáo* (5), tr. 27-33.
4. F. Ăngghen (1971), *Chống Duy - Rinh*, Nxb Sự thật, Hà Nội.
5. Đặng Văn Bài (2008), “Nhận diện để phát huy giá trị di sản văn hóa Phật giáo Việt Nam”, *Tạp chí Nghiên cứu Tôn giáo* (5), tr. 16-22.
6. Ban Chấp hành Đảng bộ Quận Long Biên (2013), *Lịch sử Đảng bộ Quận Long Biên (2003 - 2013)*, Nxb Chính trị - Hành chính, Hà Nội.
7. Ban Văn hóa quận Long Biên (2009), *Lịch sử quận Long Biên, Thủ đô Hà Nội*, tài liệu của UBND Quận Long Biên (lưu hành nội bộ).
8. Ban Văn hóa quận Long Biên (2009), *Lịch sử chùa Bồ Đề, Long Biên, Hà Nội*, tài liệu của UBND Quận Long Biên (lưu hành nội bộ).
9. Nguyễn Thị Bảy (1997), *Văn hóa Phật giáo và lối sống của người Việt ở Hà Nội và châu thổ Bắc Bộ*, Nxb Văn hóa - Thông tin, Hà Nội.
10. Trác Tân Bình (2010), “Toàn cầu hóa với tôn giáo đương đại”, *Tạp chí Nghiên cứu Tôn giáo* (8), tr. 7-19.
11. Trần Văn Bính (2011), *Xây dựng văn hóa đạo đức, lối sống của người Việt Nam*, Nxb Quân đội nhân dân, Hà Nội.
12. Thích Minh Châu (1990), *Hãy tự thắp đuốc lên mà đi*, Nxb Thành phố Hồ Chí Minh.

13. Thích Minh Châu (1993), *Năm giới, một nếp sống lành mạnh, an lạc, hạnh phúc*, Nxb Giáo hội Phật giáo Việt Nam, Thiền viện Vạn Hạnh.
14. Thích Minh Châu (dịch) (1996), *Kinh Tăng Chi Bộ*, Tập III, Nxb Viện Nghiên cứu Phật học Việt Nam.
15. Thích Minh Châu (dịch) (1996), *Kinh Pháp Cú*, Nxb Thành hội Phật giáo Thành phố Hồ Chí Minh.
16. Thích Minh Châu (dịch) (2000), *Kinh Tương Ưng Bộ*, Tập II, Nxb Tôn giáo, Hà Nội.
17. Thích Minh Châu (2002), *Đạo đức Phật giáo và hạnh phúc con người*, Nxb Tôn giáo, Hà Nội.
18. Thiện Chiếu (2002), “Phật giáo với sức sống dân tộc Việt Nam”, *Tạp chí Nghiên cứu Tôn giáo* (6), tr.12-19.
19. Phan Huy Chú (1992), *Lịch triều hiến chương loại chí*, Tập I, Nxb Khoa học xã hội, Hà Nội.
20. Đoàn Trung Còn (2003), *Đạo lý nhà Phật*, Nxb Tôn giáo, Hà Nội.
21. Nguyễn Văn Dân (2006), *Văn hóa và phát triển trong bối cảnh toàn cầu hóa*, Nxb Khoa học xã hội, Hà Nội.
22. Trần Văn Duẩn (2010), “Giới luật Phật giáo - một giải pháp hữu hiệu cho vấn nạn môi trường”, *Tạp chí Nghiên cứu Tôn giáo* (8), tr. 27-33.
23. Nguyễn Đăng Duy (1998), *Văn hóa tâm linh*, Nxb Hà Nội, Hà Nội.
24. Nguyễn Đăng Duy (1999), *Phật giáo với văn hóa Việt Nam*, Nxb Hà Nội, Hà Nội.
25. Nguyễn Thành Duy (1993), “Vấn đề nghiên cứu tư tưởng Hồ Chí Minh: Nguồn gốc và bản chất”, *Tạp chí Triết học* (3), tr. 27-32.
26. Nguyễn Thành Duy (1996), *Tư tưởng Hồ Chí Minh về đạo đức*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
27. Nguyễn Thành Duy (2004), *Văn hóa đạo đức, mấy vấn đề lý luận và thực tiễn ở Việt Nam*, Nxb Văn hóa - Thông tin, Hà Nội.

28. Nguyễn Hồng Dương (2004), *Tôn giáo trong mối quan hệ văn hóa và phát triển văn hóa ở Việt Nam*, Nxb Khoa học xã hội, Hà Nội.
29. Nguyễn Hồng Dương (2008), “Nghiên cứu và ứng dụng các giá trị văn hóa Phật giáo trong xã hội Việt Nam hiện nay”, *Tạp chí Nghiên cứu Tôn giáo* (5), tr. 23-26.
30. Đảng bộ thành phố Hà Nội, Ban chấp hành Đảng bộ quận Long Biên (2013), *Lịch sử Đảng bộ quận Long Biên*, Nxb Chính trị - Hành chính, Hà Nội.
31. Đảng bộ quận Long Biên, Ban chấp hành Đảng bộ phường Ngọc Thụy (2014), *Lịch sử cách mạng của Đảng bộ và nhân dân phường Ngọc Thụy (1930 - 2010)*, Nxb Chính trị - Hành chính, Hà Nội.
32. Đảng bộ quận Long Biên, Ban chấp hành Đảng bộ phường Bồ Đề (2014), *Lịch sử cách mạng của Đảng bộ và nhân dân phường Bồ Đề (1930 - 2010)*, Tài liệu lưu hành nội bộ.
33. Đảng Cộng sản Việt Nam (1998), *Văn kiện Hội nghị lần thứ năm Ban chấp hành Trung ương khóa VIII*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
34. Đảng cộng sản Việt Nam (2006), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ X*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
35. Nguyễn Khắc Đức (2008), “Vai trò của Phật giáo ở Việt Nam hiện nay”, *Tạp chí Nghiên cứu Tôn giáo* (7), tr. 44-54.
36. Lê Quý Đức - Hoàng Chí Bảo (2007), *Văn hóa đạo đức ở nước ta hiện nay - Vấn đề và giải pháp*, Nxb Văn hóa - Thông tin và Viện Văn hóa, Hà Nội.
37. Thích Mãn Giác (1981), *Đại cương đạo đức học Phật giáo*, Nxb Trung tâm văn hóa Phật giáo Việt Nam.
38. Thích Mãn Giác (2008), *Đạo đức học phương Đông*, Nxb Văn hóa sài Gòn, Thành phố Hồ Chí Minh.

39. Giáo hội Phật giáo Việt Nam (1994), *Kinh Majjhima Nikaya*, Nxb Thành hội Phật giáo Thành phố Hồ Chí Minh.
40. Giáo hội Phật giáo Việt Nam (1994), *Kinh Địa Tạng*, Nxb Thành hội Phật giáo Thành phố Hồ Chí Minh.
41. Giáo hội Phật giáo Việt Nam (2012), *Kỷ yếu Hội thảo 30 năm thành lập Giáo hội Phật giáo Việt Nam (1981 - 2011)*, Nxb Tôn giáo, Hà Nội.
42. Trần Văn Giàu (1980), *Giá trị tinh thần truyền thống của dân tộc Việt Nam*, Nxb Khoa học xã hội, Hà Nội.
43. Trần Văn Giàu (1984), *Về giá trị tinh thần truyền thống Việt Nam*, Nxb Khoa học xã hội, Hà Nội.
44. Trần Văn Giàu (1993), *Đạo đức Phật giáo trong thời hiện đại*, Nxb Thành phố Hồ Chí Minh.
45. Nguyễn Hồng Hà (2001), *Văn hóa truyền thống dân tộc với việc giáo dục thế hệ trẻ*, Nxb Viện Văn hóa và Văn hóa - Thông tin, Hà Nội.
46. Nguyễn Duy Hình (1999), *Tư tưởng Phật giáo Việt Nam*, Nxb Khoa học xã hội, Hà Nội.
47. Nguyễn Duy Hình (2008), “Mấy đặc điểm Phật giáo Việt Nam”, *Tạp chí Nghiên cứu Tôn giáo* (8), tr. 14-19.
48. Tạ Chí Hồng (2004), *Ảnh hưởng của đạo đức Phật giáo trong đời sống đạo đức của xã hội Việt Nam hiện nay*, Luận án Tiến sĩ Triết học, Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn, Đại học Quốc gia Hà Nội.
49. Tạ Chí Hồng (2007), “Tìm hiểu quan niệm hạnh phúc của Phật giáo”, *Tạp chí Nghiên cứu Tôn giáo* (8), tr.10-14.
50. Đỗ Huy (1994), “Bao dung là một lối sống văn hóa”, *Tạp chí Triết học* (1), tr. 33-35.

51. Đỗ Huy (1995), “Sự thay đổi các chuẩn mực giá trị văn hóa khi nền kinh tế Việt Nam chuyển sang cơ chế thị trường”, *Tạp chí Triết học* (1), tr. 20-23.
52. Đỗ Huy (1997), "Tu tưởng văn hóa đạo đức Hồ Chí Minh", *Tu tưởng văn hóa Hồ Chí Minh*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
53. Đỗ Huy (2007), *Lối sống dân tộc - hiện đại: Mấy vấn đề lý luận và thực tiễn*, Nxb Văn hóa - Thông tin, Hà Nội.
54. Vũ Khiêu (2002), “Tôn giáo và cách mạng ở nhà sư Thiện Chiếu, tức Xích Liên - Nguyễn Văn Tài”, *Tạp chí Nghiên cứu Tôn giáo* (6), tr. 25-29.
55. Khoa Triết học, Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh (2004), *Đạo đức học*, Nxb Lý luận chính trị, Hà Nội.
56. Đặng Thị Lan (2006), *Đạo đức Phật giáo với đạo đức con người Việt Nam*, Nxb Đại học Quốc gia, Hà Nội.
57. Đặng Thị Lan (2011), “Ảnh hưởng của Phật giáo đến chính trị trong hai triều đại Lý - Trần”, *Tạp chí Nghiên cứu tôn giáo* (3), tr. 16-21.
58. Hoàng Thị Lan (2004), *Ảnh hưởng của đạo đức tôn giáo đối với đạo đức trong xã hội Việt Nam hiện nay*, Luận án Tiến sĩ Triết học, Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn, Đại học Quốc gia Hà Nội.
59. Hoàng Thị Lan (2010), *Ảnh hưởng của Phật giáo đối với lối sống của người Việt Nam hiện nay*, Đề tài Khoa học cấp Bộ năm 2009, Mã số: B.09 – 01, Hà Nội.
60. Trần Ngọc Lan chủ biên (2006), *Nhân và Quả xưa nay*, Nxb Văn hóa - Thông tin, Hà Nội.
61. Nguyễn Văn Lê, Nguyễn Văn Chương (2005), *Văn hóa đạo đức trong giao tiếp ứng xử xã hội*, Nxb Văn hóa - Thông tin, Hà Nội.
62. Nguyễn Văn Lê (2006), *Học sinh, sinh viên với văn hóa đạo đức trong ứng xử xã hội*, Nxb Giáo dục, Hà Nội.

63. Trần Hồng Liên (2002), “Đôi nét về đạo đức tôn giáo và ảnh hưởng của nó đối với cư dân Thành phố Hồ Chí Minh hiện nay”, *Tạp chí Nghiên cứu Tôn giáo* (2), tr. 47-52.
64. Nguyễn Thế Long (2006), *Truyền thống đạo đức*, Nxb Văn hóa -Thông tin, Hà Nội.
65. Nguyễn Thế Long (2006), *Truyền thống gia đình và bản sắc dân tộc Việt Nam, Truyền thống đạo đức*, Nxb Văn hóa Thông tin, Hà Nội.
66. Trường Lưu chủ biên (1998), *Văn hóa đạo đức và tiến bộ xã hội*, Nxb Văn hóa Thông tin, Hà Nội.
67. C. Mác, Ăngghen và V.I. Lênin (1973), *Bàn về đạo đức*, Nxb Ủy ban Khoa học Xã hội, Hà Nội.
68. C.Mác và Ăngghen (1994), *Toàn tập*, Tập 1, Nxb Chính trị Quốc gia.
69. C.Mác và Ph.Ăngghen (1995), *Toàn tập*, Tập 19, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
70. Lâm Thế Mẫn (2006), *Những điểm đặc sắc của Phật giáo* (Thích Chân Tính dịch), Nxb Tôn giáo, Hà Nội.
71. Hà Thúc Minh (2005), *Văn hóa đạo đức*, Nxb Tổng hợp Thành phố Hồ Chí Minh.
72. Ngô Văn Minh (2009), “Phát huy giá trị nhân văn Phật giáo trong xây dựng xã hội mới hiện nay”, *Tạp chí Nghiên cứu Tôn giáo* (5), tr. 11-17.
73. Nguyễn Minh (2005), *Về mái chùa xưa*, Nxb Tôn giáo, Hà Nội.
74. Hồ Chí Minh (1995), *Toàn tập*, Tập 6, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
75. Hồ Chí Minh (2002), *Toàn tập*, Tập 5, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
76. Phạm Xuân Nam (1998), *Văn hóa vì phát triển*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
77. Phạm Xuân Nam chủ biên (2002), *Triết lý phát triển ở Việt Nam. Mấy vấn đề tất yếu*, Nxb Khoa học xã hội, Hà Nội.

78. Nhà xuất bản Văn hóa Thông tin (2006), *Đại Việt sử ký toàn thư*, Tập 1, Hà Nội.
79. Nguyễn Duy Nhiên (2009), *Đức Phật bên trong*, Nxb Tôn giáo, Hà Nội.
80. Nhiều tác giả (1995), *Đạo đức học Phật giáo*, Nxb Viện Nghiên cứu Phật học Việt Nam.
81. Nhiều tác giả (2008), *Sự biến đổi của tôn giáo tín ngưỡng ở Việt Nam hiện nay*, Nxb Thế giới, Hà Nội.
82. Nhiều tác giả (2008), *Đạo Phật và tư tưởng bình đẳng*, Nxb Lao Động, Hà Nội.
83. Quang Ninh (1958), "'Phật giáo và Chủ nghĩa Hiện Sinh" của J.P.Sapre", *Tạp chí Văn hoá Á Châu* (12), tr.21-30.
84. Thích Như Niệm (2002), "Phật giáo với dân tộc qua suy nghĩ của sư Thiện Chiếu", *Tạp chí Nghiên cứu Tôn giáo* (6), tr. 30-32.
85. Nguyễn Ngọc Phú (2006), *Chuẩn mực đạo đức con người Việt Nam hiện nay*, Nxb Quân đội nhân dân, Hà Nội.
86. Nguyễn Văn Phúc (1996), "Khía cạnh đạo đức của sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước", *Tạp chí Triết học* (1), tr. 14-18.
87. Nguyễn Văn Phúc (1996), "Vai trò giáo dục đạo đức với sự phát triển nhân cách trong cơ chế thị trường", *Tạp chí Triết học* (5), tr. 5-17.
88. Nguyễn Phan Quang (1996), *Có một nền đạo lý ở Việt Nam*, Nxb Thành phố Hồ Chí Minh.
89. Thích Gia Quang (2001), "Vài nét về đạo Phật với nền giáo dục đạo đức xã hội", *Tạp chí Nghiên cứu Phật học* (5), tr.7-16.
90. Thích Tâm Quang (1994), *Đạo Phật và đời sống hiện đại*, Nxb Thành phố Hồ Chí Minh.
91. Trí Quảng (dịch) (1998), *Kinh Bồ tát giới*, Nxb Thành phố Hồ Chí Minh.
92. Trí Quảng (dịch) (2005), *Kinh vu lan báo ân*, Nxb Tôn giáo, Hà Nội.

93. Quận ủy Long Biên (2014), “*Báo cáo khái quát kết quả 10 năm xây dựng và phát triển quận Long Biên*” ngày 09/10/2014.
94. Nguyễn Thị Quế (2002), “Trần Nhân Tông - Đức pháp vương của Việt Nam thế kỷ XIII”, *Tạp chí Nghiên cứu Tôn giáo* (3), tr. 28-33.
95. Lê Đức Quý - Hoàng Chí Bảo (2007), *Văn hóa đạo đức ở nước ta hiện nay, vấn đề và giải pháp*, Nxb Văn hóa - Thông tin và Viện Văn hóa, Hà Nội.
96. Hà Văn Tấn (2005), *Đến với lịch sử văn hóa Việt Nam*, Nxb Hội Nhà văn, Hà Nội.
97. Hoàng Thị Thơ (2002), “Đạo đức Phật giáo với kinh tế thị trường”, *Tạp chí triết học* (7), tr.29-34.
98. Hoàng Thị Thơ (2002), “Đạo đức Phật giáo với vấn đề xây dựng nhân cách con người Việt Nam”, *Tạp chí Nghiên cứu Tôn giáo* (1), tr.44-49.
99. Viêt Thục (2003), *Nếp sống tình cảm người Việt*, Nxb Lao động, Hà Nội.
100. Nguyễn Thúy Thơm (2010), “Suy nghĩ về vai trò “Hộ quốc an dân” của Phật giáo trong lịch sử Việt Nam”, *Tạp chí Nghiên cứu Tôn giáo* (8), tr. 40-43.
101. Ngô Đức Thịnh (2006), *Văn hóa, văn hóa tộc người và văn hóa Việt Nam*, Nxb Khoa học xã hội, Hà Nội.
102. Ngô Đức Thịnh (2010), *Bảo tồn, làm giàu và phát huy các giá trị văn hóa truyền thống Việt Nam trong Đổi mới và hội nhập*, Nxb Khoa học xã hội, Hà Nội.
103. Ngô Đức Thịnh chủ biên (2010), *Những giá trị văn hóa truyền thống Việt Nam*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
104. Thích Chơn Thiện (1999), *Lý thuyết nhân tính qua Kinh tạng Pàli*, Nxb Thành phố Hồ Chí Minh.

105. Nguyễn Tài Thư (chủ biên) (1993), *Lịch sử tư tưởng Việt Nam*, Nxb Khoa học xã hội, Hà Nội.
106. Nguyễn Tài Thư (1993), “Phật giáo với sự hình thành nhân cách con người Việt Nam hiện nay”, *Tạp chí Triết học* (4), tr.10-15.
107. Nguyễn Tài Thư chủ biên (1997), *Ảnh hưởng của các hệ tư tưởng và tôn giáo đối với người Việt Nam hiện nay*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
108. Nguyễn Tài Thư (1999), “Về nguồn gốc của chế độ phong kiến Việt Nam và đạo đức phong kiến Việt Nam”, *Tạp chí Triết học* (6), tr. 40-42.
109. Nguyễn Tài Thư (2000), “Những đặc trưng cơ bản của đạo đức phong kiến Việt Nam”, *Tạp chí Triết học* (2), tr. 22-25.
110. Lê Hữu Tuấn (1999), “Ảnh hưởng của đạo đức Phật giáo với việc xây dựng đạo đức của chúng ta hiện nay”, *Tạp chí Nghiên cứu Phật học* (5), tr.9-13.
111. Lê Hữu Tuấn (2002), “Một số vấn đề của Phật giáo Việt Nam trong đời sống hiện nay”, *Tạp chí Nghiên cứu Tôn giáo* (1), tr. 38-43.
112. Lê Hữu Tuấn (2008), “Hồ Chí Minh với Phật giáo”, *Tạp chí Nghiên cứu Tôn giáo* (3), tr. 14-19.
113. Lê Hữu Tuấn (2010), “Đạo Phật với tuổi trẻ để sống tốt hơn trong thế giới ngày nay”, *Tạp chí Nghiên cứu Tôn giáo* (2), tr. 21-29.
114. Nguyễn Quốc Tuấn (2006), “Tư tưởng “lục hòa” trong xã hội ngày nay”, *Tạp chí Nghiên cứu Tôn giáo* (1), tr.10-15.
115. Trần Văn Trình (2008), “Trao đổi về một số xu hướng phát triển tôn giáo”, *Tạp chí Nghiên cứu Tôn giáo* (8), tr. 10-13.
116. Hoàng Trung (1996), “Phạm trù “đạo đức cách mạng” trong tư tưởng Hồ Chí Minh”, *Tạp chí Triết học* (5), tr. 18-19.
117. Thích Thanh Từ (1997), *Ba vấn đề trọng đạo trong đời tu của tôi*, Nxb Hà Nội, Hà Nội.

118. Đặng Nghiêm Vạn (1996), *Vấn đề tôn giáo tín ngưỡng Việt Nam hiện nay*, Nxb Khoa học xã hội, Hà Nội.
119. Đặng Nghiêm Vạn (2005), *Lý luận về tôn giáo và tình hình tôn giáo ở Việt Nam*, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
120. Thanh Vân - Nguyễn Duy Nhưồng (1993), *Từ điển danh ngôn Đông - Tây*, Nxb Văn hóa, Hà Nội.
121. Viện Khoa học Xã hội Việt Nam - Viện Sử học (2008), *Khâm định Việt sử thông giám cương mục*, Nxb Giáo dục, Hà Nội.
122. Viện Thông tin Khoa học Xã hội (1997), *Tôn giáo và đời sống hiện đại*, Tập I, Nxb Thông tin Khoa học xã hội, Hà Nội.
123. Viện Triết học (1973), *Đảng ta bàn về đạo đức*, Nxb Khoa học xã hội, Hà Nội.
124. Viện Triết học (1986), *Mấy vấn đề Phật giáo và lịch sử tư tưởng Việt Nam*, Nxb Khoa học xã hội, Hà Nội.
125. Viện Văn hóa (1998) *Văn hóa đạo đức và tiến bộ xã hội*, Nxb Văn hóa - Thông tin, Hà Nội.
126. Viện Văn hóa và phát triển, Học viện Chính trị Quốc gia Hồ Chí Minh (2005), *Giáo trình Lý luận văn hóa và đường lối văn hóa của Đảng Cộng sản Việt Nam*, Nxb Lý luận chính trị, Hà Nội.
127. Huỳnh Khái Vinh (1998), *Những vấn đề thời sự văn hóa*, Nxb Viện văn hóa, Hà Nội.
128. Huỳnh Khái Vinh (2000), *Phát triển văn hóa phát triển con người*, Nxb Viện văn hóa và Văn hóa Thông tin, Hà Nội.
129. Huỳnh Khái Vinh (2001), *Những vấn đề văn hóa Việt Nam đương đại*, Nxb Văn hóa Thông tin, Hà Nội.

130. Huỳnh Khải Vinh (chủ biên) (2001), *Một số vấn đề về lối sống, đạo đức, chuẩn giá trị xã hội*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
131. Hoàng Vinh (2005), *Về khái niệm văn hóa, đạo đức và văn hóa đạo đức*, Thông tin Văn hóa và phát triển, Hà Nội.
132. Nguyễn Hữu Vui (1986), “Bút ký triết học của Lênin – cơ sở phương pháp luận nghiên cứu chức năng xã hội của tôn giáo”, *Tạp chí Khoa học* (2), Đại học Tổng hợp, Hà Nội, tr 10-17.
133. Nguyễn Hữu Vui (1992), “Vấn đề đánh giá vai trò của tôn giáo”, *Tạp chí Triết học* (3), tr 9-15.
134. Nguyễn Hữu Vui (1994) (đồng tác giả), *Những vấn đề tôn giáo hiện nay*, Nxb Khoa học Xã hội
135. Nguyễn Hữu Vui (1994), “Tôn giáo và đạo đức” trong tác phẩm *Những vấn đề tôn giáo hiện nay*, Nxb Khoa học xã hội, Hà Nội.
136. Nguyễn Hữu Vui (1995), “Thử cắt nghĩa về hiện tượng tôn giáo và tín ngưỡng có chiều tăng lên hiện nay”, *Tạp chí Khoa học* (1), Đại học Quốc gia Hà Nội, tr.37-42.
137. Nguyễn Hữu Vui (2001), “Đổi mới công tác lý luận về tôn giáo ở nước ta hiện nay”, *Kỷ yếu Hội thảo Khoa học kỷ niệm 55 Cách mạng Tháng Tám và Quốc Khánh 2-9*, Nxb Đại học Quốc gia, Hà Nội.
138. Nguyễn Hữu Vui (2010), “Từ lịch sử chùa Diên Phúc, suy nghĩ về phương pháp luận khoa học đánh giá vai trò của Phật giáo ở Việt Nam”, *Kỷ yếu chùa Diên Phúc với 1000 năm Thăng Long – Hà Nội*, Nxb Lao động, Hà Nội.
139. Nguyễn Hữu Vui (2012), “Vai trò Phật giáo Việt Nam cần được nhìn từ góc độ phương pháp luận: thống nhất phân tích Phật giáo về mặt triết học với phân tích về mặt xã hội học”, *Tạp chí Phật học* (6), tr.23-25.

140. Trần Quốc Vượng (2003), *Văn hóa Việt Nam tìm tòi và suy ngẫm*, Nxb Văn học, Hà Nội.
141. Trần Quốc Vượng chủ biên (2005) *Cơ sở văn hoá Việt Nam*, Nxb Giáo dục, Hà Nội.
142. Nguyễn Thanh Xuân (2005), *Một số tôn giáo ở Việt Nam*, Nxb Tôn giáo, Hà Nội.
143. Nguyễn Như Ý chủ biên (1998), *Đại từ điển tiếng Việt*, Nxb Văn hóa - Thông tin, Hà Nội.
144. D.T. Suzuki (2000), *Essay in Zen Buddhism*, quyển III, New Delhi: Munshiram Manoharlal Publishers Pvt. Ltd.
145. Venerable Ajahn Tiradhammo Thera' (1989), in Ken Jones, *The Social Face of Buddhism: An Approach to Political and Social Activism*, London: Wisdom Publication.
146. http://www.unesco.org/education/imld_2002/universal_decla.shtml